

Bokmeldinger

Ø.M. EIDE, *Revolution and Religion in Ethiopia. A Study of Church and Politics with Special Reference to the Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus. 1974-1985. Studia Missionalia Upsaliensia LXVI.* Stavanger 1996. 347 s.

A. TOLO, *Sidama and Ethiopia. The Emergence of the Mekane Yesus Church in Sidama. Studia Missionalia Upsaliensia. LXIX.* Uppsala 1998. 312 s.

Den evangeliska Mekane Yesu kyrkan i Etiopien torde vara den mest ingående och mest inkännande belysta kyrkan i Tredje världen. Ett viktigt förhållande som förklarar varför det är så, är det grundläggande studium som Gustaf Arén ägnat denna kyrkas historia. År 1978 kom hans banbrytande *Evangelical Pioneers in Ethiopia*, som med medveten hänsyn till de avgörande lokala initiativen tecknade Mekane Yesu kyrkans förhistoria i Eritrea och det etiopiska höglandet och med tidiga och programmatiska inbrytningar i Västra Etiopien.

Efter denna akademiska kraftprestation har den gamle EFS-missionären Gustaf Arén med sin kombination av lyhörd ödmjukhet och nyfiket spårsinne fortsatt att följa Mekane Yesu-kyrkans framväxt fram till de första åren av den italienska ockupationen under 1930-talet. Utvecklingen därefter präglades av nya lokala organisationsinitiativ liksom av kyrkans spontana utbredning in i södra Etiopien. Arén redovisar resultatet av sina fortsatta forskningar i sin andra stora bok, som nu slutjusteras för tryckning och som kommer att heta *Envoys of the Gospel*.

Gustaf Aréns egen hängivna missionsforskning har stimulerat andra yngre kolleger att ge sitt bidrag till det nordeuropeiska Etiopien-studiet. Dessa har varit privilegierade däri att de har kunna ta del av Aréns kloka råd. Dessutom har han generöst erbjudit till-

gång till sin omfattande materialsamling, som rymmer många annars svårtillgängliga källor. Så privilegierade har både Öyvind Eide och Arne Tolo varit, när de fördjupat sig inom sina specialområden och presentera sina omfattande avhandlingar.

Eides och Tolos dissertationer står väl för sig själva och kan och bör bedömas enskilt. Här skall de emellertid kommenteras inom ramen för en recensionsartikel. Då är det inte möjligt att inte lägga vikt vid likheter och skillnader de två arbetena emellan.

Det är viktigt att först registrera några avgörande olikheter. De två avhandlingarna följer Mekane Yesu-kyrkans utveckling i två avgörande olika delar av Etiopien. Därtill kommer att tidsramarna för de två arbetena är olika. Tolos geografiska focus är Sidama-provinsen söder om Addis Abeba, Eides åter är Wollega i västra Etiopien. Denna skillnad är inte bara geografisk. Det är fråga om i avgörande avseenden olika etniska miljöer och historiska och missionella kontexter. Sidama är ett av Etiopiens ursprungsbefolkningar som i sin historia har haft att bestämma sin hållning både till folkvandringar västerut bland Oromo och den expansionspolitik som i olika skeden utövats av den etiopiska centralregeringen från dess södra centrum i Shoa. Detta gäller inte minst sedan kejsar Menelik avgränsat sig från trycket av europeiska kolonialmakter, bl.a. Italien. Wollega däremot bestäms av de socialpolitiska förhållanden som utvecklades efter Oromo-expansionen och som efter hand påverkades av de etiopisk-nationella expansionssträvandena från Addis Abeba.

I både Wollega och Sidama spelade den etiopisk ortodoxa Kyrkan en viktig roll i strävandena att integrera olika folk i de regionala periferierna i det etiopiska storsamhället. Evangelisk kristendom har dock en längre historia i Wollega än i södra Etiopien. Därtill kommer att i västra Etiopien kom efter hand samverkande svensk, tysk och amerikansk mission att förstärka Mekane Yesu-kyrkans lokala bas. I södra Etiopien däremot fick den framväxande Mekane Yesu-kyrkan och dess understödjande missioner avgränsa sig från den äldre, interdenominationella Sudan Interior Mission med dess baptistiska och puritanska drag.

Också när det gäller kronologin skiljer sig Tolo och Eide åt. Tolo följer utvecklingen från 1940-talets slut, då Norsk Luthersk Misjons-samband inledde sin etablering i Sidama, sedan de måst lämna Kina. Han följer den lokala utvecklingen fram till inledningen av den etiopiska revolutionen 1974. Som framgår av titeln på Eides avhandling är det revolutionsskedet som har fångat hans särskilda intresse.

Dessa avgörande olikheter till trots är de två avhandlingarna lika varandra i ett viktigt avseende. Både Tolo och Eide har som övergri-

pande tolkningsram valt att se utvecklingen inom sina respektive områden i relation till det nationella centrum i förhållande till vilket både Sidama och Wollega uppfattats som regionala periferier. I detta avseende följer Tolo för övrigt Eide, även när han som denne ser denna spänning mellan centrum och periferi påverka sociala och politiska förhållanden inom respektive områden, etnisk medvetenhet och den lokala konflikten mellan ortodox och evangelisk kristendomstyp.

Till skillnad från Eide koncentrera sig Tolo dock huvudsakligen på den lokala utvecklingen. Det medför bland annat att han medvetet tonat ner förhållandet mellan Mekane Yesu-kyrkans centrala kyrkledning och kyrkans lokala bas i Sidama. Eide däremot är mer energisk i sin analys av spänningen mellan nationellt centrum och regional periferi. Det gör att han kan visa hur den förändring i centrum som avsättandet av kejsaren med de symbolvärden denne representerade till förmån för en ny alltmer — åtminstone retoriskt — revolutionär regim, som var mycket återhållsam mot alternativa opinioner lokalt och regionalt, var ett av skälen till förföljelserna av de medvetna och väl organiserade EECMY synoderna i västra Etiopien. Med hänsyn därtill är det svårbegripligt, att Tolo närmast avfärdar Eides arbete och menar att det främst uppfattats som "too simple and predictable". (Tolo 1998, s. 8-9.)

Styrkan i Tolos arbete ligger i dess redovisning av ett brett och varierat material som visar hur de evangeliska kristna i Sidama var medvetna om sin etniska tillhörighet och samtidigt var måna om att markera sin etiopiska tillhörighet. Eide för sin missionsvetenskapliga analys längre, något som ger hans arbete vidare principiell räckvidd. Eide kan sålunda på basis av sitt studium av kyrkotillväxten bland Oromo ge ett självständigt bidrag till den fortsatta diskussion om omvändelsen i afrikansk miljö, som i början av 1970-talet drogs i gång av den engelske antropologen R. Horton. Vidare ger han en fin analys av den kristendomstolkning som motiverade EECMY:s dåvarande generalsekreterare Guddinaa Tumsaas modiga markering av Kyrkans profetiska mission, som var för mycket att smälta för Mengistus halsdarriga regim.

I sin Epilog berör Öyvind Eide valet 1985 av Francis Stefanos som EECMY:s nye kyrkopresident efter den gamle erfarne hedersmannen Emanuel Abraham från Wollega. Eide belyser också Stefanos val som medlem av det nationella Shengo, som var ett slags parlamentariskt komplement till Mengistus militärregim.

Stefanos ställningstagande fick avgörande följder både för Lutherska Världsförbundets politik visavi Etiopien och för dess dåva-

rande generalsekreterare, den icke helt okände Gunnar Stålsett. Även om Arne Tolo själv inte drar ut den linjen torde hans syn på de Sidama-kristnas dubbla identitet bidra till förståelsen av medvetet annorlunda hållning till det revolutionära ledarskapet i Etiopien som Stefanos valde än som hans föregångare hade företrätt och än mer dennes generalsekreterare. Abraham och Tumsaa hade sin regionala bas i den miljö i västra Etiopien, som Eide tecknat med säker hand.

Carl F. Hallencreutz